

DEONTOLOGICAL ASPECTS OF THE TRANSLATOR

Qurbonova Nilufar Nasriddinovna

UZSWL Translation Faculty

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11400192>

ARTICLE INFO

Received: 23th May 2024

Accepted: 30th May 2024

Online: 31th May 2024

KEYWORDS

Ethics, law, professional duty, responsibility, deontology.

ABSTRACT

In this paper deontological preparation for the professional work of special educators, defines a "deontological orientation" and deontological readiness special in Special Education.

TARJIMONNING DEONTOLOGIK JIHATLARI

Qurbonova Nilufar Nasriddinovna

UZSWL Translation Faculty

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11400192>

ARTICLE INFO

Received: 23th May 2024

Accepted: 30th May 2024

Online: 31th May 2024

KEYWORDS

Axloq, qonun, kasbiy burch, javobgarlik, deontologiya.

ABSTRACT

Maqola kasbiy faoliyat uchun maxsus o'qituvchilarni tayyorlashning deontologik "etikitni" takidlangan, mxsus ta'lim sohasidagi mutaxassisning "deontologik yo'nalish", "deontologik tayyorgarlik" tushunchasini ochib berilgan.

Bugungi o'qituvchining burchi va majburiyati xususida pedagoglar bilan fikr almashishni joiz deb, bildik. Hozirgi davrda har bir mutaxassis tibbiyot xodimi bo'ladimi, quruvchi bo'ladimi yoki pedagog o'z burchiga, majburiyatiga, odobiga ega bo'lishi kerak deb, hisoblaymiz. Xo'sh, burch, odob, axloq kabi ijtimoiy tushunchalar hammamizga ma'lum. Bugungi kunda jamiyatga kirib kelgan "Deontologiya" fani biz uchun yangilik emas, biz majburiyat sifatida bilganmiz, lekin fan rivojlangan bir davrda xalqaro pedagogik atamalarda ishlatiladigan so'zlarga o'z munosabatimizni bildirmoqchimiz. "Deontologiya" so'zi deontos - "shart", "burch", logos - "ta'limot", degan ma'noni anglatib, ingliz faylasufi Dj.Bentam mazkur tushunchani ilmiy jihatdan asoslagan. Uning "Deontologiya of science of morally" asarida deontologiya ya'ni, inson axloqi, etikasi xaqidagi ilmiy fikrlar bayon qilingan. Keyinchalik Dj.Bentam tomonidan tavsiya qilingan "deontologiya" fanidagi g'oyalar nemis faylasufi I.Kant tomonidan rivojlantirildi, u deontologiyani "etika bu burch, majburiyat etikasidir" deb ta'rifladi. Dastlab deontologiya so'zi tor ma'noda insonning xudoga ishonchi, keyinchalik esa keng ma'noda ishlatilib, insonning majburiyatlarini ifodalovchi tushuncha sifatida izohlangan. Bugungi kunda respublikamizda tibbiyot xodimlari singari ko'plab pedagoglarimiz, ustoz va

murabbiylarimiz o'z kasblariga nisbatan sadoqatlilik, mas'uliyatlilik bilan o'z burchlarini yuqori kompetentlik darajasida bajarmoqdalar. Deontologik madaniyat –o'qituvchining o'quvchilar bilan munosabatlar jarayonida zarur bo'lgan umumiy axloqiy qoidalar majmuasi, pedagogning meyoriy-ma'naviy qarashlarga asoslangan odobidir. Ma'lumki o'qituvchilarda ma'naviy –axloqiy, xususan, pedagogik qiyofasini shakllantirish bo'yicha o'qituvchi - tarbiyachining olib boradigan ishlari murakkab va ko'p qirralidir.

Deontologik madaniyat imkoniyat yaratgan pedagogik tajribalarni egallab olish orqali ko'p qirrali munosabatlar va muammolarni vujudga keltirishga yordam beradi, o'zini anglashni, o'zini takomillashtirishni ta'minlaydi. Deontologik madaniyat muammolari bo'yicha F.N.Gonobolin, N.V.Ko'zmin, A.I.Sherbakov, A.A.Slastenin va boshqalar tomonidan tadqiqot ishlari olib borilgan. Bu tadqiqotlarda pedagogik faoliyatning turli xil sifatleri va ko'rsatkichlari o'rganilgan va pedagogik faoliyat orqali o'qituvchining pedagogik madaniyati darajasini, uning mazmuni va mohiyatini anglaydilar. E.A.Grishin pedagogik madaniyatni ifoda etib, o'qituvchining quyidagi kasbiy ahamiyatga molik sifatlarini ko'rsatadi: - umumiy bilimdonlik; - o'z fanini bilish; - pedagogik bilim va mahoratlarini doimiy rivojlantirib borish; - pedagogik kasbini sevish; - odamiylik, haqiqatgo'ylik va talabchanlik; - ko'zatuvchanlik, e'tiborlilik va odoblilik. V.A.Slastelin pedagogik madaniyatning integral ko'rsatkichlari deb quyidagilarni hisoblaydi: - mutaxassislik sharafi va g'ururini his etish; - jamiyatga xizmat qilish shakli sifatida pedagogik faoliyatga tayyorgarlik darajasi. V.A.Kan-Kapin pedagogik faoliyat madaniyati tizimiga quyidagilarni kiritadi: Ijodiy individuallik - sezgi, farosat, odob, intuistiya. V.A.Kan-Kapin pedagogik faoliyatga ijodiy jarayon sifatida qaraydi. Pedagogik mahoratga u pedagogik mahoratlilikni kiritib, uni pedagogik madaniyatning bir qismi deb hisoblaydi. Pedagogik madaniyatning muhim tashkil etuvchilari sifatida V.I.Pisarenko quyidagilarni ko'rsatadi: - intelegentlilik; - bilimlar doirasining kengligi; - kasbi bo'yicha bilimlarining chuqurligi; - ilmiy va ijtimoiy ma'lumotlar oqimida yo'l topa olish mahorati; - pedagogik faoliyatda bilim va mahoratlardan foydalana bilishi. Deontologik madaniyat muamolarini o'rganish. Bu tizimning quyidagi tashkiliy qismlarini ajratib ko'rsatishga imkoniyat beradi. O'qituvchining shaxsiy kasbiy pedagogik yo'nalganligi. Bu komponent tizimini tashkil etuvchi element hisoblanadi. U pedagogik jarayonning uning qiziqishlari, layoqati, ishonchi, g'oyalari orqali pedagog faoliyatni insonparvarlashtirishga qaratilgan mustahkam sabablar to'plamidan iborat bo'ladi. Pedagogik jarayoni tashkil etishda o'qituvchining shaxsiy kasbiy pedagogik yo'nalganligi quyidagilarni o'z ichiga oladi. G'oyalarini (pedagogik vazifalarni keng ko'ra olishi, pedagogik fikrlashi, rivojlanishi, o'zini rivojlantirish bilan shug'ullanishi, pedagogik o'zaro aloqalarda professionalizmga erishish) Qiziqishlari (fanga qiziqishi, psixologik-pedagogik bilimlarini takomillashtirishi, o'qituvchilarning ta'lim darajasini va umumiy ma'naviy madaniyatlarini oshirish) Qadriyatli yo'nalishlari (yuqori bilimga ega bo'lish, tarbiyalash, o'qituvchi va rivojlantirish jarayonlarida o'quvchilarini faollashtirish) Pedagogik faoliyatga iste'dodi asosida sabablari va maqsadlari yotadi. Sabablari pedagogning pedagogik faoliyatiga anglab yetgan holda intilishi bilan ifodalanadi. Tarjima faoliyatiga nisbatan deontologiya nazarda tutgan kodekslarga, ko'rsatmalarda mustahkamlangan axloqiy tamoyillarga rioya qiladi, tarjimonning xatti-harakatlarini tartibga soluvchi professional standartlar professional munosabatlar doirasida. 1963 yilda Dubrovnikdagi Kongressda "Nizom tarjimonlar" bilan bog'liq umumiy

tamoyillarni shakllantiradi tarjima sohasi, shuningdek tarjimonlarning huquq va majburiyatlarini belgilaydi; ularning axloq kodeksining asosini yaratish. Birinchi marta "axloq" atamasi (yunoncha "odat", "axloq" dan) ishlatilgan qadimgi yunon faylasufi Aristotel maxsus hududni belgilash uchun falsafa - "amaliy falsafa", uning asosiy vazifasi edi. Odamlarni yaxshi ishlarga chorlash va ularni noto'g'ri ishlardan qaytarish kabilar insonga to'g'ri hayotni o'rgatish yo'li haqida takidlan o'tganlar. Bugungi kunda "axloq" so'zi insonning munosabatini ifodalash uchun ishlatiladi ularning kasbiy vazifalari, shuningdek standartlarni ko'rsatish, mehnat sharoitida odamlar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish. Rus filologi D. N. Ushakov axloqni "xulq-atvor me'yorlari, axloq, ba'zilarining a'zolari o'rtasidagi axloq qoidalari majmuijamiyat, kasb", masalan, tibbiy etika, jurnalist etikasi, tarjima etikasi. Talabalarning Deontologik Kompetensiyasini Baholash: Talabalarning hozirgi deontologik kompetensiyasini baholash metodlari. Tarjima holatida axloqiy me'yorlarga rioya qilish sezilarli darajada ta'sir qiladi. Tarjimon, tarjima profilidan qat'i nazar, bo'lishi kerak har qanday holatda ham o'zini munosib tutish qobiliyatiga ega bo'lgan odobli shaxs bo'lishi kerak. Rus tarjimoni olimi V. N. Komissarov axloqiy va axloqiy komponentni kasbiy kompetentsiyaning majburiy qismi sifatida belgilaydi. Tarjimon Sirni saqlash va saqlash qobiliyati, xotirjamlik, kamtarlik, xushmuomalalik, masalaga beparvo munosabatdan qochish majburiydir. Sankt-Peterburg Oliy direktori I. S. Alekseevning tarjima maktabi umumiy axloq qoidalarini shakllantiradi tarjimon, ular orasida quyidagilarni ta'kidlash joiz:

tarjimon matn mazmunini o'zgartirishga haqli emas;

tarjimon janjallarda qatnashmasligi va tarjima qilmasligi kerak

suhbatdoshlar o'rtasida almashinadigan la'natlar. U tarjima qilishi kerak tilning adabiy me'yoridan foydalangan holda mulohazalarning asosiy mazmuni va la'natlar qisqacha izoh beradi: "Janob T qattiq gapirdi haqoratli iboralar"; tarjimon tomonlarning munosabatlariga ham aralashishga haqli emas tarjima qilingan matn mazmuni bo'yicha o'z pozitsiyangizni qanday aniqlashni bilishi kerak. Axloqiy me'yorlardan tashqari, tarjimonning xatti-harakati ham tartibga solinadi majmui sifatida qaralishi mumkin bo'lgan ishbilarmonlik odob-axloq qoidalari kasbiy xulq-atvor standartlari. Kasbiy xulq-atvor standartlari tarjimon I. S. Alekseev vaziyatli xatti-harakatlar qoidalarida aytib o'tilgan quyidagilardan iborat: tarjimonni vaziyatga moslashtirish; qoidalariga rioya qilish kiyim tanlashda odob-axloq qoidalari; mehnat miqdorini oqilona chegaralarda cheklash; qadr-qimmatini kamsitishdan saqlanish. Sinxron tarjimaning o'ziga xos talablari bor. Ha, tarjimonga ishni boshlashdan oldin siz kabina jihozlari bilan tanishishingiz kerak, ovoz o'tkazmaydigan minigarnituralar, mikrofon va qalqondan iborat boshqaruv. Kelajak tarjimon o'z kasbini puxta egallab, axloqiy me'yor va qoidalarini o'rganishi kerak unga o'zini muntazam ravishda yaxshilashga imkon beradigan xatti-harakatlar professional daraja, do'stona, samarali qurish ish munosabatlari, ziddiyatli vaziyatlarning oldini olish. Tarjimon norma va tamoyillar haqida tushunchaga ega bo'lishi kerak mijoz bilan muloqot qilishda uning xulq-atvorini aniqlash va barchasi professional munosabatlar doirasidagi tarjima jarayoni ishtirokchilari. Globallashuv davrida texnologik taraqqiyot ajralmas holga aylandi

tarjimon ish jarayonining bir qismi. Shu bilan birga, zamonaviy kompyuter dasturlari noto'g'ri va hatto foydasiz bo'lishi mumkin tarjimon jarayonida begona shovqin, urg'u va lahjalar, talaffuzdagi eng kichik xato. Faqat inson qila oladi ma'noning eng kichik tuslarini his

qilish, tushunish, anglash va etkazish, uning nozik nuansini, ularni tanib olish, shu jumladan stilistik siljishlar yoki ma'ruzachi nutqining o'ziga xos xususiyatlarini bartaraf eta oladi. Axloqiy me'yorlardan tashqari, tarjimonning xatti-harakati ham tartibga solinadi biznes odob-axloq qoidalari. Tarjimonga qo'yiladigan majburiy talablardan biri bu aniqlikdir. Tarjimon uning kechikishiga olib kelishi mumkinligini unutmasligi kerak hodisaning buzilishi. Shuning uchun tarjimon kechiktirmasdan kelishi kerak. Bu sizni psixologik jihatdan yaxshi his qiladi tarjimani sozlang va hamkasblar yoki mijozlar bilan ba'zilarini muhokama qiling.

Keyingi qoida - ishni boshlashdan oldin Tarjimon hamkorlik qiladigan har bir kishiga o'zini tanishtirishi kerak. Odobga ko'ra, tarjimon so'zlovchining so'zini to'xtata olmaydi, u faqat ma'ruzachi pauza qilganda tarjima qilishni boshlashi mumkin. Tomonlardan biri bo'lgan mijozlar o'rtasida ziddiyat yuzaga keladi qarshi tomonni haqorat qiladi. Bunday vaziyatda tarjimon o'zini "lingvistik ikkinchi" rolida topish, u bilan tekshirishi mumkin mijoz, aytilganlarni tarjima qilishga arziydimi va vositachi bo'lish madaniyatlararo muloqot, yumshatish yo'llarini topishga harakat qiling ziddiyat. E. V. Alikina tarjimonning qanday paydo bo'lganiga misol keltiradi

References:

1. A.Navoiy. "Maxbub ul-kulub" O'n besh tomlik. Toshkent. Badiiy adabiyot nashriyoti, 1966 y. 13 tom. 192-193- betlar
2. Ochilov M. Muallim - kalb me'mori. - T.: "O'qituvchi", 2001. 34-35 betlar
3. Bentham J. Deontology // Bentham J. Deontology together with a Table of the Springs of Action and the Article of Utilitarianism. - Oxford: Clarendon Press, 1983, p. 119-281.
4. Elkonin B.D. "Ponyatie kompetentnosti pozitsiya razvivayushogo obucheniya". Moskva. 2002. 5. Xodjaev B. Umumiy pedagogika. - T.: "Sano-standart", 2017 y. 433 bet
5. Alekseeva I. S. Tarjimashunoslikka kirish. M.: Akademiya, 2004. 352 b.
6. Alikina E. V. Ketma-ket talqin qilish: nazariyaning asosiy jihatlari va amaliyotlar. Perm: Perm nashriyoti. davlat texnologiya. Univ., 2008. 183 b.
7. Visson L. Rus tilidan ingliz tiliga simultane tarjimasi. M.: R. Valent, 1999 yil. 272 bet.
8. Jeremi Bentamning deontologiyasi. - URL: <https://www.proza.ru/2017/01/03/871> (sana kirish: 11/10/2021).